

KPRs yttrande över stadens Äldreboendeplan 2025 med utblick mot 2050

Delat ansvar

Äldre behöver börja planera sitt boende tidigare än vad de gör idag. Staden behöver, tillsammans med pensionärsorganisationer, informera mer om vikten av att planera sitt boende på äldre dagar. Äldreboendeplaneringens förslag med en flyttlots är en utmärkt idé. En person som kan vägleda, informera och vara behjälplig i olika bostadsalternativ, bostadsfrågor etc.

Inventering/kartläggning av befintliga lägenheter

Behov av annat boende, seniorbostad eller vård- och omsorgsboende hänger till viss del ihop med möjlighet till tillgänglighetsanpassning av nuvarande bostad och hjälp med bostadsanpassning. Flera studier visar att äldre personer som bott i tillgängliga bostäder inte behöver flytta lika tidigt till ett vård- och omsorgsboende som personer som flyttat från en otillgänglig bostad.

Staden behöver påskynda inventering/kartläggning av det befintliga bostadsbeståndet när det gäller tillgänglighet vilket även påverkar kommande planering av nyproduktion, behov av olika typer av seniorbostäder, och behov av gemensamhetslokaler.

Bostadsanpassning och tillgänglighet

Den som har en långvarig funktionsnedsättning kan söka/få bostadsanpassningsbidrag för att anpassa sin bostad just efter sina individuella behov ex tröskelborttagning, stödhandtag eller ramp. Enligt stadens hemsida hör bostadsanpassningen till fastigheten och ska lämnas kvar vid flytt. Den boende kan överlåta sitt bidrag för anpassning i allmänna utrymmen till hyresvärden/fastighetsägaren, ex dörrautomatik eller ramp. Fastighetsägaren blir då ägare och ansvarar för fortsatt underhåll.

Äldreboendeplaneringen föreslår att man skulle kunna utreda möjligheten att låta bostadsanpassningar finnas kvar när en boende lämnar bostaden och införliva dessa bostäder i seniorbostadsbeståndet. Eftersom bostadsanpassningsåtgärden ska lämnas kvar vid flytt, så är det fastighetsägaren som avgör om den ska lämnas kvar eller tas bort. Förmedling av redan anpassade bostäder till nya boende med liknande behov är en god tanke, men kräver ett lätthanterligt register och söksystem.

Tekniken kan bidra till ökad trygghet

Det är viktigt att staden följer den tekniska utvecklingen och digitaliseringen och hur den kan användas i vanliga bostäder. En bra bostad handlar inte bara om den fysiska miljön. Också den digitala infrastrukturen är av central betydelse. Genom god tillgänglighet och väl utformad teknik kan tryggheten öka i den vanliga bostaden,

vilket också skulle kunna bidra till att minska gapet mellan den ordinära bostaden och det särskilda boendet. Valfärdstekniken är på väg in i äldreomsorgen, vi äldre vill vara med och påverka utvecklingen.

Bostadsföretag och staden har en helt central roll, inte minst bör staden verka för att såväl allmännyttiga som privata bostadsföretag tar sin del av ansvaret för att den digitala tekniken kommer in på ett bra sätt i bostäderna. Staden som arbetar med digitalisering inom äldreomsorgen bör inom ramen för sitt arbete skyndsamt ta fram ett program, i samarbete med pensionärsorganisationerna, för införande av valfärdsteknik i bostäder för äldre och medverka till att det också tas fram en digital visningsmiljö för valfärdsteknik som inkluderar tillämpningar i såväl ordinära bostäder som vård- och omsorgsboenden.

KPR ser positivt på valfärdstekniska lösningar som medför såväl ökad självständighet och trygghet som ökad möjlighet till kvarboende.

Befintliga vanliga bostäder

Äldreboendeplanen pekar på befintligt bostadsbestånd som en tillgång att utnyttja bättre. Bostäder byggda före 1970-talet har ofta dålig tillgänglighet och Stockholm har många trevånings flerbostadshus från 30-, 40- och 50-tal utan hiss. Det har diskuterats och prövats tidigare att installera hiss i äldre flerbostadshus. Detta kan bli både trångt och fult, men det kan finnas skäl att återigen initiera och genomföra försöksverksamhet och pilotprojekt i mindre skala. Vanliga bostäder byggda efter 1970-talet har däremot en relativt god tillgänglighet och hiss i hus högre än två våningar. Allmännyttans tillgänglighetsmärkning och möjlighet till förtur till sådana lägenheter är ett utmärkt initiativ. Det är också ett sätt att kunna förmedla billigare lägenheter än nyproduktion. Det är angeläget att metoden sprids till privata bolag.

Micasas fastigheter

Under 2023 har antalet lediga platser på vård och omsorgsboenden minskat för såväl somatisk inriktning som demensinriktning. Största delen av Micasas fastigheter som byggdes på 1970-80-talet har stora underhållsbehov. Det gäller även servicehusen. En upprustning av en fastighet räknas ta ca fem år. Under den tiden behövs det evakueringsplatser vilket är en utmaning.

Nybyggnation av "vanliga" bostäder

Det är mycket viktigt att nya bostäder byggs så att de uppfyller lagens krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Detta ska beaktas och tillgodoses vid stadens markupplåtelse, detaljplanearbete och bygglovsgivning och av de kommunala bostadsbolagen. Det är önskvärt att nya planbeskrivningar innehåller ett avsnitt om äldreperspektivet, på samma vis som det redan skrivs om barnperspektivet.

Seniorbostäder

Seniorbostäder med hög grad av tillgänglighet stödjer ett självständigt liv. Vidare ska de stödja möjligheter till social gemenskap och gemensamma aktiviteter.

Byggekostnader och hyresnivåerna ska hållas nere för att alla stockholmare ska ha råd att kunna flytta till en seniorbostad. Det är viktigt att det byggs olika utformade seniorbostäder både små, storskaliga och "insprängda" i nya flerbostadshus eller kollektivhus med träffpunkter i anslutning för olika målgrupper inklusive nationella minoriteter samt andra etniska grupper.

För några år sedan gjorde Micasa en undersökning beträffande seniorbostäder. Det framkom då bl a att

- en del upplever utbudet som alltför begränsat samt oro för alltför höga hyror i nyproducerade seniorbostäder
- många seniorbostäder har för mycket korridorer och ger en institutionskänsla
- önskemål om ex blanda seniorbostäder ha "insprängda" seniorbostäder i vanliga fastigheter där det bor såväl barnfamiljer och andra vuxna under 65 år
- planlösningen av bostaden är viktig, att det är gott om förvaring
- tillgänglighetsanpassning ett "måste" med närhet till service och grönområden
- att det finns grönområden

Stadens ambitioner när det gäller seniorbostäder är glädjande. Vidare är det utmärkt att äldreförvaltningen/äldreboendeplaneringen inlett samarbete med exploaterings- och stadsbyggnadskontoren, så att behovet av seniorbostäder kommer med tidigt i planprocessen.

Vid ombyggnad av befintliga servicehus till seniorbostäder utan personal är det viktigt att minska känslan av storskalighet, undvika långa korridorer och utnyttja möjligheten att skapa fler och större gemensamma utrymmen än vad som är ekonomiskt möjligt vid nybyggnation.

Vård- och omsorgsboende

En central fråga i Boendeplanen handlar om hur stort behovet är av vård- och omsorgsboenden. I planen redovisas två alternativ för omsorgskonsumtionen. KPR:s uppfattning är att det idag finns för få vård- och omsorgsboenden, antalet platser har dragits ner de senaste 20 åren. I grunden handlar detta om ekonomi, när stadens budget inte räcker till för behoven har staden minskat antalet platser samtidigt som biståndsbedömningarna blivit mer restriktiva under en följd av år.

Oavsett om man utgår från Swecos Huvudalternativ eller Nulägesalternativ kommer kostnaderna för äldreomsorgen öka rejält. För att möta behoven av vård- och omsorgsbostäder planeras 36 nya boenden, ca 3000 platser, fram till 2040. Staden utgår från Huvudalternativet och enligt den prognosen behövs ytterligare ca

17 vård och omsorgsboenden. Staden upphandlar även LOV-platser, men samma platser upphandlas även av andra kommuner och ger därför ingen garanti för att de finns tillgängliga vid behov då man konkurrerar om samma platser.

En noggrann uppföljning av Huvudalternativet behöver kontinuerligt göras.

Med tanke på att utvecklingen på senare tid visar att det inte finns annat än ett begränsat antal lediga platser på vård- och omsorgsboenden finns det starka skäl att staden noggrant följer utvecklingen och återkommande redovisar beläggningsläget för KPR. Vi skulle också vilja se en granskning av biståndsbedömningarna, t.ex. för andra halvåret 2023 när det gäller avslag på äldres ansökningar om att få flytta till ett vård- och omsorgsboende. Förslagsvis skulle det kunna göras i tre stadsdelar där man utifrån avslagen under ett halvår analyserar underlaget och redovisar motiven för avslagen utifrån de biståndsbedömningskriterier som staden fastställt. Risken med budskap om platsbrist är att äldre avstår från att ansöka om en plats på ett vård- och omsorgsboende, därmed finns en uppenbar risk att det idag finns ett mörkertal som gör läget än mer ansträngt än vad siffrorna visar. Det borde vara ett intresse också för staden på en övergripande nivå ökar sin kunskap om de ansökningar där äldre fått avslag och hur man motiverat avslagen. När ett sådant analysarbete inleds önskar vi från pensionärsorganisationerna att få delta och bidra med våra erfarenheter.

Ett önskemål i det korta perspektivet är att vi skulle vilja att staden redovisar innebörden av och erfarenheterna av den mer generösa bedömning som enligt uppgift införts för äldre personer som uppnått åldern 85 år.

Det är angeläget att vård- och omsorgsenheternas fysiska utformning ges en så hemlik och ombonad karaktär som möjligt och att stor hänsyn tas till utformningsbehoven hos personer med demens, syn – och hörselnedsättningar. Bostäderna skall ha god klimatanpassning och kunna klara värmeböljor. Det ska finnas lätt tillgängliga skyddsrum. Det är viktigt med möjlighet till utevistelse i lugn och vacker miljö. Dagens planering utgår från storskaliga enheter med ca 80 lägenheter. Det vore intressant att också pröva mer småskaliga projekt, som skulle kunna vara lättare att passa in i befintlig miljö, särskilt utanför innerstaden, och som inte skulle behöva väcka omgivningens protester på samma vis som stora och höga hus. Det är viktigt att staden påverkar och ställer höga krav på utformning inte bara på projekt i stadens regi utan också på de privata.

Minoritetsspråk

Ca 7000 första generationens sverigefinnar är över 65 år och cirka 1700 är över 80 år i Stockholm. Den sistnämnda gruppens antal kommer att öka mycket kraftigt under närmaste åren. Det betyder också att antalet finsktalande omsorgstagare ökar ännu fram till år 2030. En stor grupp sverigefinnar har haft ett tungt och slitsamt arbete

även i Stockholm. Flera undersökningar bland annat från Folkhälsomyndigheten visar tydligt att gruppen har sämre hälsa än majoritetsbefolkningen i Sverige. Därför tror vi inte på att gruppens konsumtion av äldreomsorgen kommer att sjunka i takt med prognosens huvudalternativ utan att den kommer att öka mer än till 1120 omsorgstagare fram till år 2030 utifrån detta behövs också fler platser. Självklart behöver även andra minoritetsspråk uppmärksammas.

Äldreboendeplanens avslutande synpunkter och förslag

Äldreboendeplanen är ett ambitiöst och intressant material, som speglar stadens arbete med ökat behov av bostäder och vård för äldre, begränsade ekonomiska förutsättningar och svårighet att få personal till äldreomsorgen. Det är angeläget att förbättra kunskapsunderlaget om hur äldre bor och vilken typ av boende och assistans de skulle behöva, särskilt hur många som bor i bostäder med dålig tillgänglighet, för att få ett bra underlag för fortsatt planering.

KPR håller med om att det finns behov av ett boendialternativ mellan vård- och omsorgsboende och seniorbostäder, om/när servicehusen fasas ut. Många äldre har ett behov av ett tryggt boende med personal.

KPR stödjer Äldreboendeplaneringens synpunkter och förslag att

- göra en kartläggning av hur äldre bor idag, möjlighet till kvarboende
- påskynda en inventering av tillgänglighet i befintligt bestånd
- bjuda in privata hyresvärdar att delta i samarbete om tillgänglighetsinventering och tillgänglighetsmärkning
- låta bostadsanpassningen finnas kvar när en boende lämnar bostaden
- utreda möjlighet till förturer – tillgänglighet
- utreda möjligheten med förturer så att tillgängliga bostäder går till dem som har stort behov av tillgänglighet
- utreda möjligheten med ett mellanting mellan seniorbostad och vård- och omsorgsboende
- införa flyttlotsar

KPR ser fram emot att följa äldreboendeplaneringens fortsatta arbete och genomförandet av lagda förslag.